

A SZEGEDI TEMPLOM-TÉR ÉPÜLETEI- NEK IPARMŰVÉSZEI ÉRTÉKEI

ERWIN YBL: DIE KUNSTGEWERBLICHEN WERTE DER GEBÄUDE DES SZEGEDER KIRCHENPLATZES. Sowohl die Gesamtarchitektur des Platzes wie die Lösung der Einzelheiten bringen seine Verbindung mit der katholischen Kirche und den Wissenschaften zum Ausdruck. Die Entwürfe der Gebäude und die inneren Einrichtungen stammen mit wenigen Ausnahmen von Béla Rerrich, dem es überall gelang, eine Harmonie des Praktischen und des Künstlerischen zu erreichen. Er bewegt sich in den Fußstapfen der mittelalterlichen Kunst, indem er bestrebt ist, jede einzelne Form von der Liebe des Meisters zu seinem Werke reden zu lassen; Schablone gibt es hier nirgends, überall nur das inspirierte schöpferische Werk eines wahren Künstlers. Der spezielle, in den Einzelheiten zum Ausdruck kommende Charakter des Gebäudekomplexes wird durch die Betonung der inneren und äusseren Zwecke bestimmt, dabei kommt aber auch die Einheit, die Gesamtheit der Platzkomposition zur Geltung. Gemeisselter Stein, geschliffener Marmor, geschmiedetes Eisen, gebrannter und glasierter Ton, Holz, Anstrich und farbiges Glas sind alle prächtige Instrumente dieses farbigen Orchesters. Die Innenräume charakterisiert, bei einem Vorherrschen des modernen Geistes, vornehme Zurückhaltung und Bequemlichkeit. Das Innere der Kapelle des Seminars ist dagegen von altchristlicher Einfachheit und Klarheit durchdrungen.

ERVIN YBL: ARTISTIC BEAUTIES OF THE BUILDINGS OF THE CHURCH-SQUARE IN SZEGED. The architecture of the whole Square and also the accomplishment of the details are expressing their intimate connection with the Catholic Church and with the university sciences. The buildings and their interior arrangements too were designed by Béla Rerrich who has realised everywhere a close harmony of practicum and of articism. He endeavoured after the example of the mediaeval artists that all his forms should talk about a profound affection towards the Holy Master. There are no conventional stereotypes and everything proves the creative work of an inspired artist. The accentuation of interior and exterior necessities has determined the peculiar character of the buildings what is especially revealed in the details. Nevertheless the unity and harmony in the composition of the whole Square is also clearly manifested. Carved stones, burnished marble, wrought iron, Dutch tiles, wood, frescoes, glasses are the wonderful instruments of this coloured orchestra. The interiors of the buildings are characterised by distinguished reservation and noble comfort; these are already predominated by the modern spirit, but on the other hand the chapel of the Episcopal Seminary is imbued by the puritan and primitive simplicity of early Christendom.

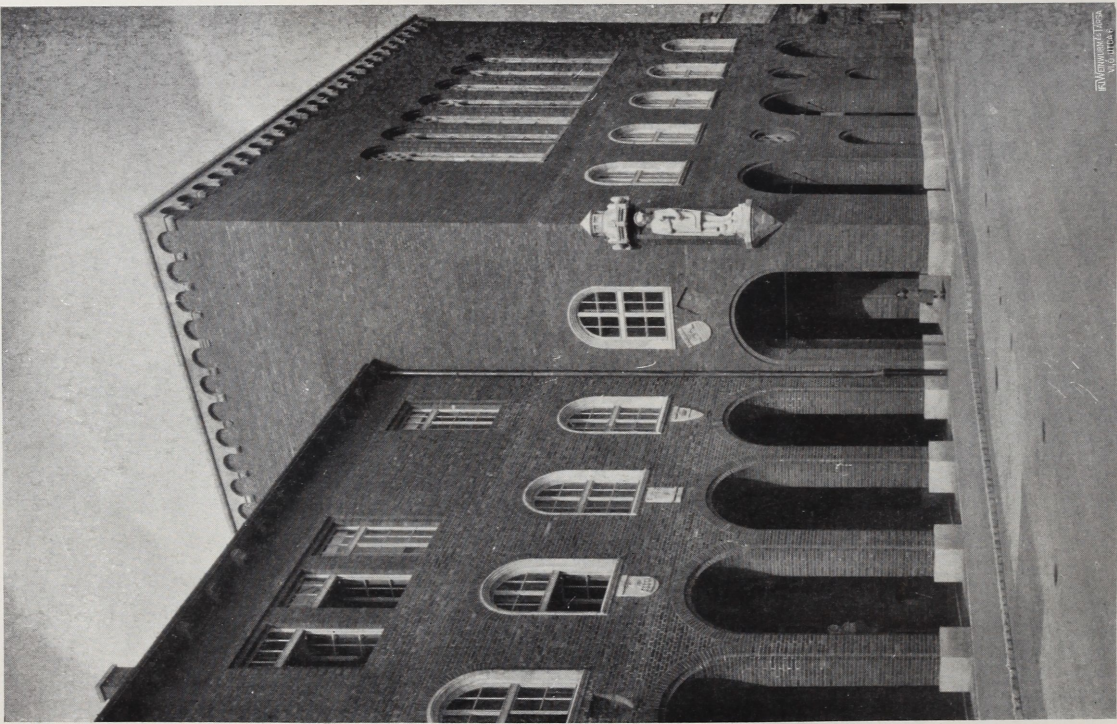
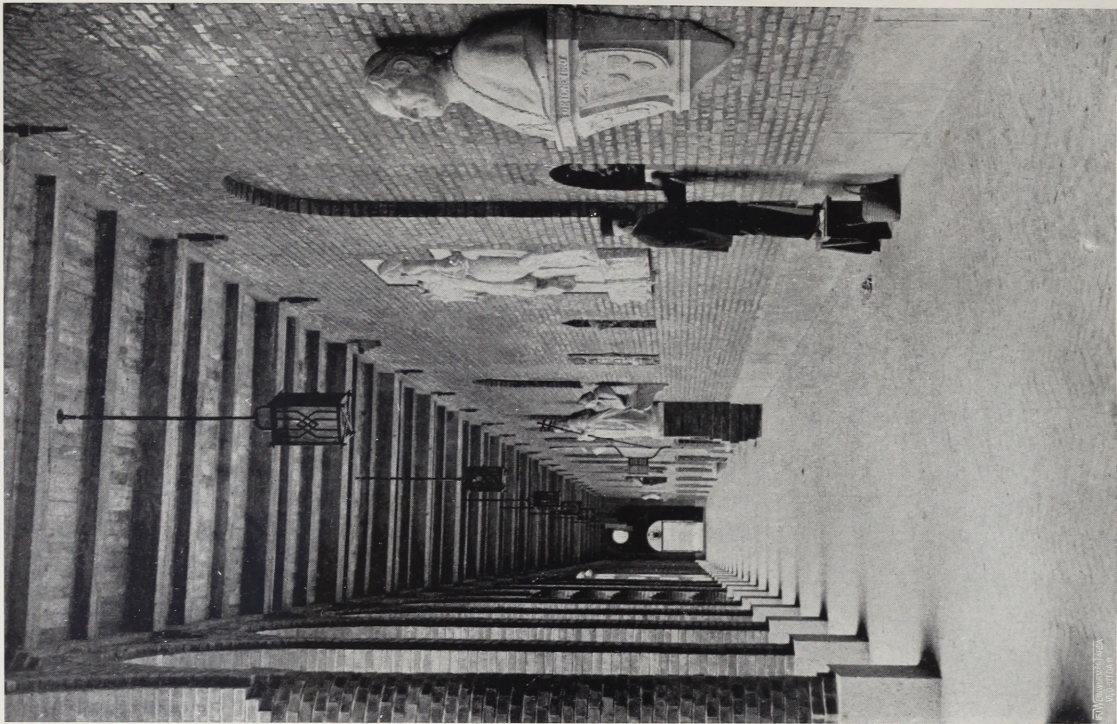
Minden igazán artisztikus építménynek nemcsak az architektúra, hanem az iparművészet nyelvén is van sok mondanivalója. Ha az építő vérbeli művész, az éppúgy nyilvánul a részletek szépségében, mint az egésznek sikerült elgondolásában, a terek, a tömegek, a formák szerencés együttesében. Még ha típusra dolgozik is az építész, akkor sem hanyagolhatja el a részletek formaképzését, az egész építménnyel való összhangjukat. Legfőbb csak egyszerűen, szüksézáván, tárgyilagosan fejezi ki magát. Annyit mond, amennyit a cél, a szükséglet megfelelő kielégítése előír. De mennyivel nagyobb gondot kell fordítania a részletekre olyan építkezéseknél, amelyek a régi hagyományoknak megfelelően a kézi munka jegyében jönnek létre. Bár a kifejezés, a forma a ma szellemét hirdeti itt is, a művészi munka azonban éppúgy a maga egyéni különlegességében jelenik meg, mint a régi építészeti alkotásokban. Legfőbb csak a tervező szól hozzánk most minden részletet meghatározva kizárólagosabban, mint egykor, midőn az egyes kivitelező mesterek szót kértek egyéni eszméik, ötleteik számára. Ma ez csak azoknak van fenn tartva, akik önálló részletfeladatot kapnak az épület díszítésében.

A szegedi Templom-tér építkezéseinek művészi volta is nagy részben abban rejlik, hogy részletei

a kézi munka jegyében jöhettek létre. Ez az épületesoport, akárcsak a régi középkori műemlékek, a maga egyedülálló, különleges mivoltában vált valóra. Nemcsak az épületek architektúrája, hanem a részletek megoldása is a megadott feladatból született. Mindkettő a katolikus egyházzal és az egyetemi tudományokkal való kapcsolatáról beszél. Rerrich Béla, az épületek tervezője a középkori művészek nyomán arra törekedett, hogy minden forma elárulja mestere szeretetét. Semminek sem szabad a sablonba süllyedni. Minden motívumnak arról kell tanuskodni, hogy az építész benső odaadással merült el kivételes feladatának megoldásába, hogy átélte az igaz művész ihletett teremtő munkáját. Rerrich Béla érezte, hogy századokra szóló építkezés jutott neki osztályrészüll és ezért sehol sem fejezte ki magát köznapian. Azzal, hogy az épületek rendeltetését mindenütt hangsúlyozni akarta, megannyi alkalmat nyert művészi ötletekre. Az egyházi és az egyetemi eszme szelleme éppúgy megadta neki az alapot művészi motívumokra, mint a különleges szükségletek érvényesítése. Belső és külső célok hangsúlyozása határozza meg az épületeknek a részletekben megnyilvánuló, különleges karakterét, ami szinte éppolyan fontos, mint a térkompozíció együttese, egysége. Sehol semmi unalmas ismétlődés, sohasem pihen az építész

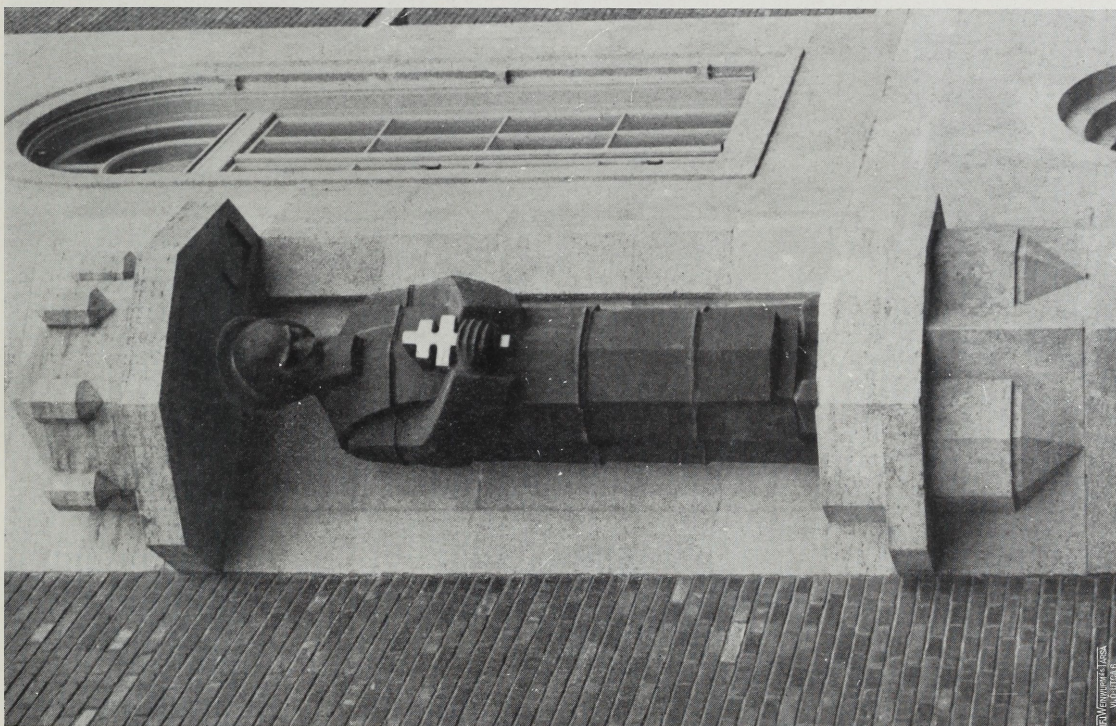
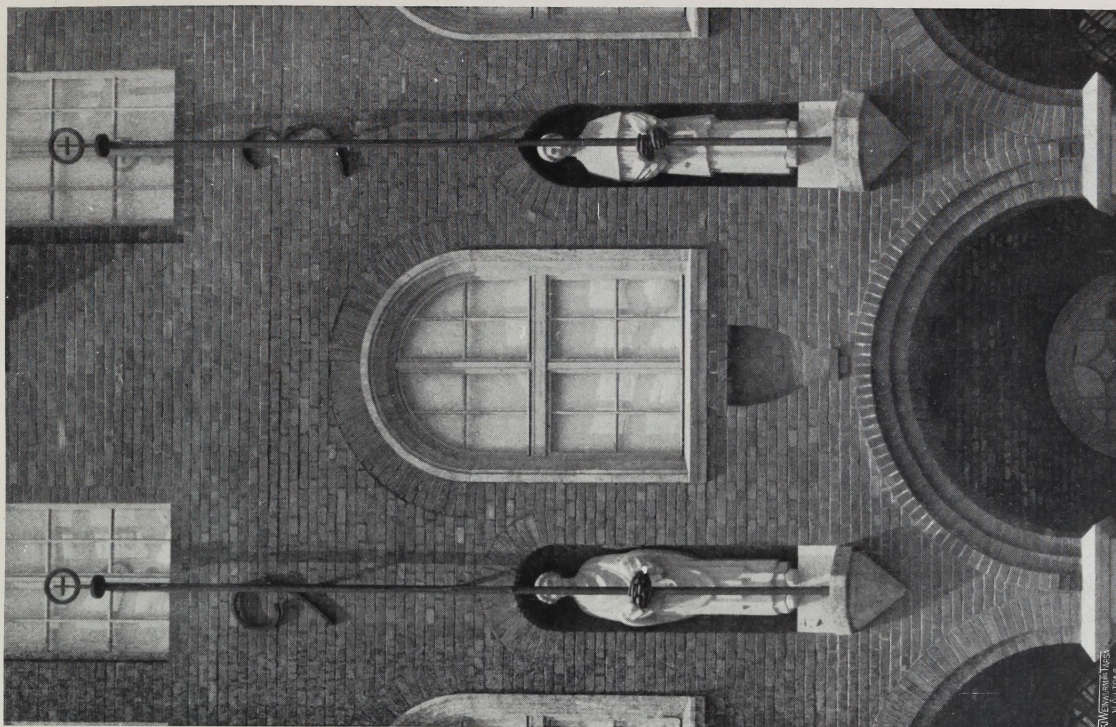

Rerrich Béla: A szegedi Templom-tér. Fent: Átjáró a Templom-térre. Lent: Kilátás a Templom-térre. —
 Béla Rerrich: Der Kirchenplatz in Szeged. Oben: Durchfahrt zum Platz. Unten: Blick auf den Kirchenplatz. — Béla Rerrich:
 The Church-Square in Szeged. Above: Passage leading to the Church-Square. Below: View of the Church-Square.

Rerrich Béla: A szegedi Templom-tér.

Fent: A nemzeti emlékesarnok. Lent: Részlet a Szent Imre kollégiumról. — Béla Rerrich: Der Kirchenplatz in Szeged. Oben: Nationale Gedächtnishalle. Unten: Fassadenpartie des hl. Emmerich-Collegiums. — Béla Rerrich: The Church-Square in Szeged. Above: The national memorial peristyle. Below: Part of the Saint Imre College.

Fent: Zászlótartók szobrai

a püspöki szemináriumon, Ohmann Bélától. Lent: Ohmann Béla Szent Gellért szobra. — Oben: Fahnenstangenfiguren des bischöflichen Seminargebäudes von Béla Ohmann. Unten: Statue des hl. Gellért von Béla Ohmann. — Above: Statues of standard-bearers in the Episcopal Seminary by Béla Ohmann. Below: Statue of Saint Gellért by Béla Ohmann.

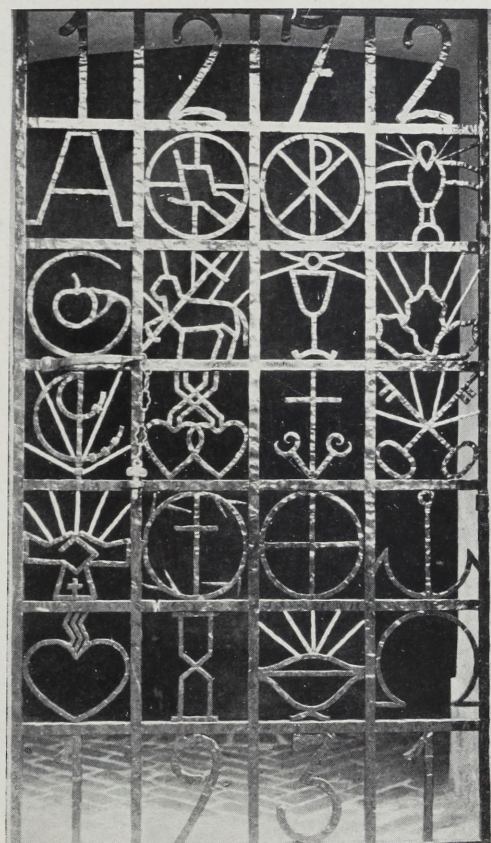
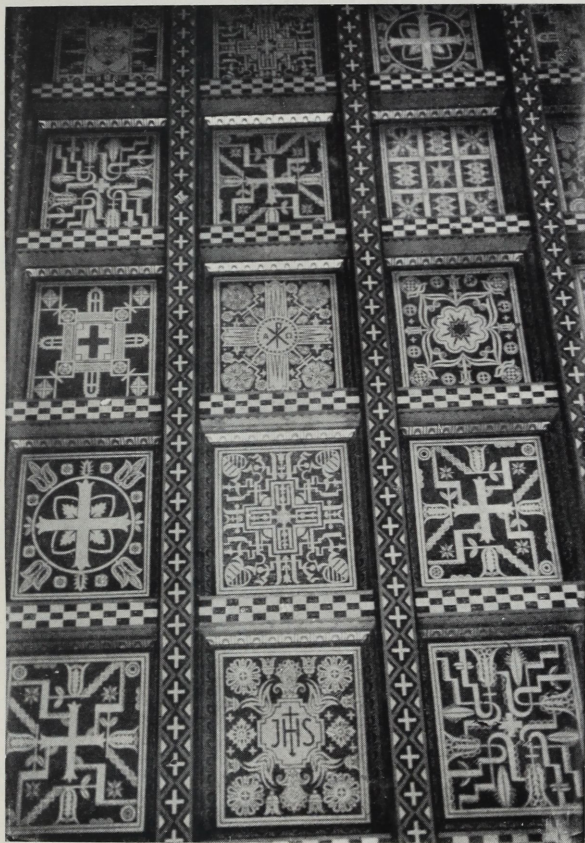
Ohmann Béla: Temesvári
Pelbárt emléke. — Béla Ohmann: Denkmal des Pelbart von Temesvár. — Béla Ohmann: Pelbárt of Temesvár memorial.

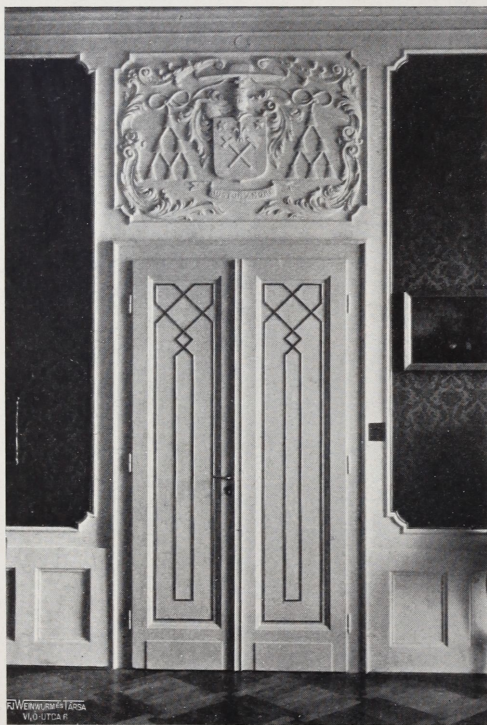
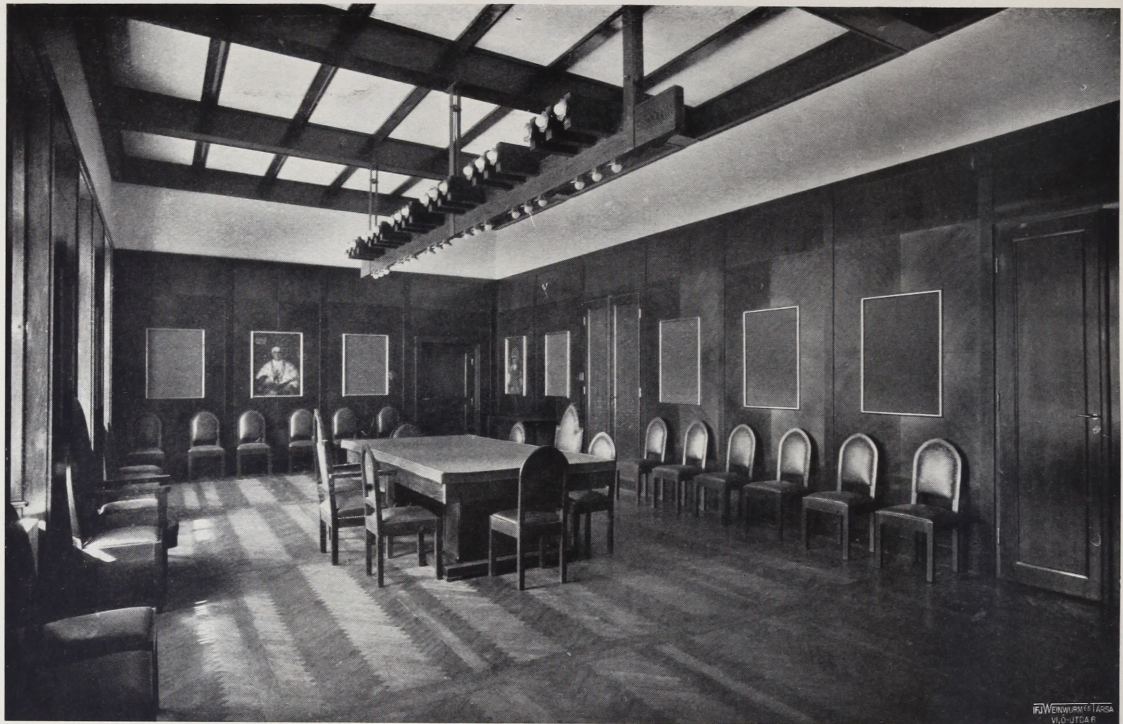
Sidló Ferenc: Hunyadi János és Kapisztrán János emléke. — Franz Sidló:
Denkmal Johann Hunyadi und Johann Kapisztráns. — Ferenc Sidló: Memorials of John Hunyadi and of John Kapisztrán.

Fent: Címerek, tervezte Rerrich Béla. Lent balra: Taiszer János: Vitéz János érsek emléke. Lent jobbra: Mátrai Lajos Bessenyei-reliefje. — Oben: Wappen. Entwurf: Béla Rerrich. Unten links: Johann Taiszers Denkmal des Erzbischofs Johann Vitéz. Unten rechts: Bessenyei-Gedenktafel von Ludwig Mátrai. — Above: Escutcheons. Designed by Béla Rerrich. Left below: Memorial of Archbishop John Vitéz by John Taiszer. Right below: Bessenyei relief by Louis Mátrai.

Fent balra és lent: Gyertyatartó, kápolnamennyezet (ornamentika: Leszkovszky Gy.) és »Az Élet Kapuja« Rerrich Bélától. Fent jobbra: Ohmann Béla Gróf Klebelsberg emléktáblája, a szegedi egyetem tanári karának adománya. — Oben links und unten: Leuchter, Decke der bischöfl. Kapelle (Malerei: G. Leszkovszky) und «Das Tor des Lebens» von B. Rerrich. Oben rechts: Gedenktafel Gr. Klebelsberg von B. Ohmann, Stiftung d. Professorenkollegiums d. Universität Szeged. — Left above and below: Candlestick, ceiling of a chapel (Decoration: G. Leszkovszky) and «The gate of life» by B. Rerrich. Right above: Count Klebelsberg memorial by B. Ohmann. Donation of the professors of the University of Szeged.

Fent: A püspöki palota ebédlője. Lent balra: Teremajtó.
 Lent jobbra: Folyosórészlet. Tervezte Rerrich Béla. — Oben: Speisesaal im bishöflichen Palais. Unten links: Saaltür.
 Unten rechts: Korridorpartie. Entwurf: Béla Rerrich. — Above: Dining room of the Bishop's palace by Béla Rerrich.
 Left below: Door in the Bishop's palace by Béla Rerrich. Right below: Part of a corridor in the palace by Béla Rerrich,

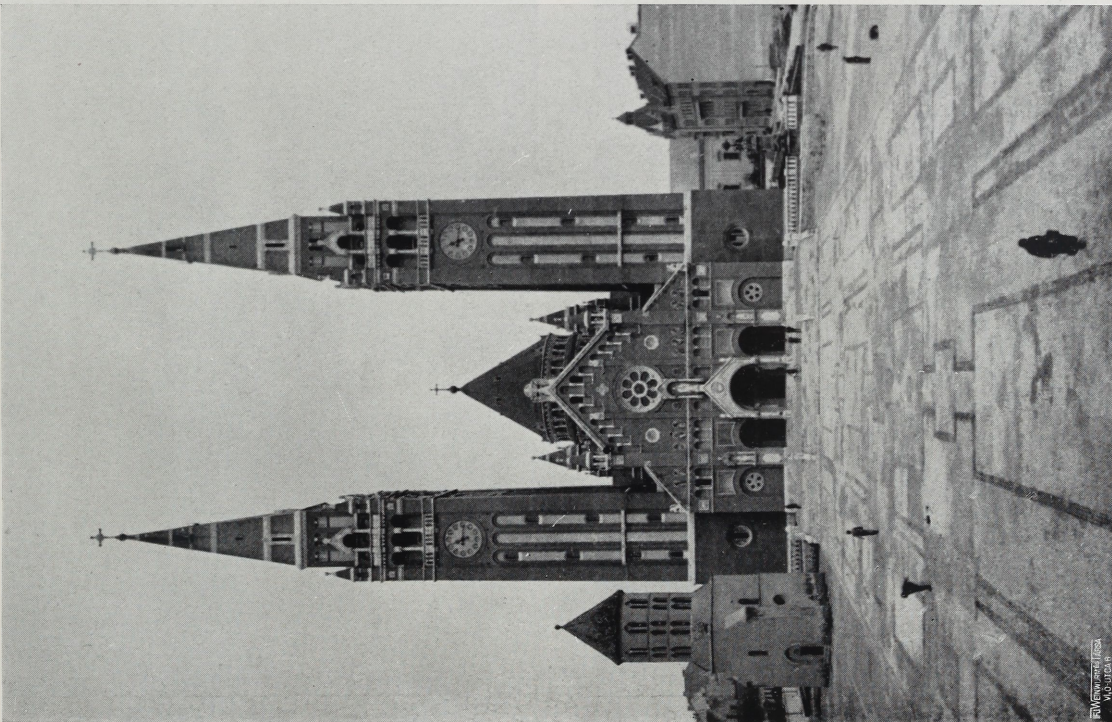
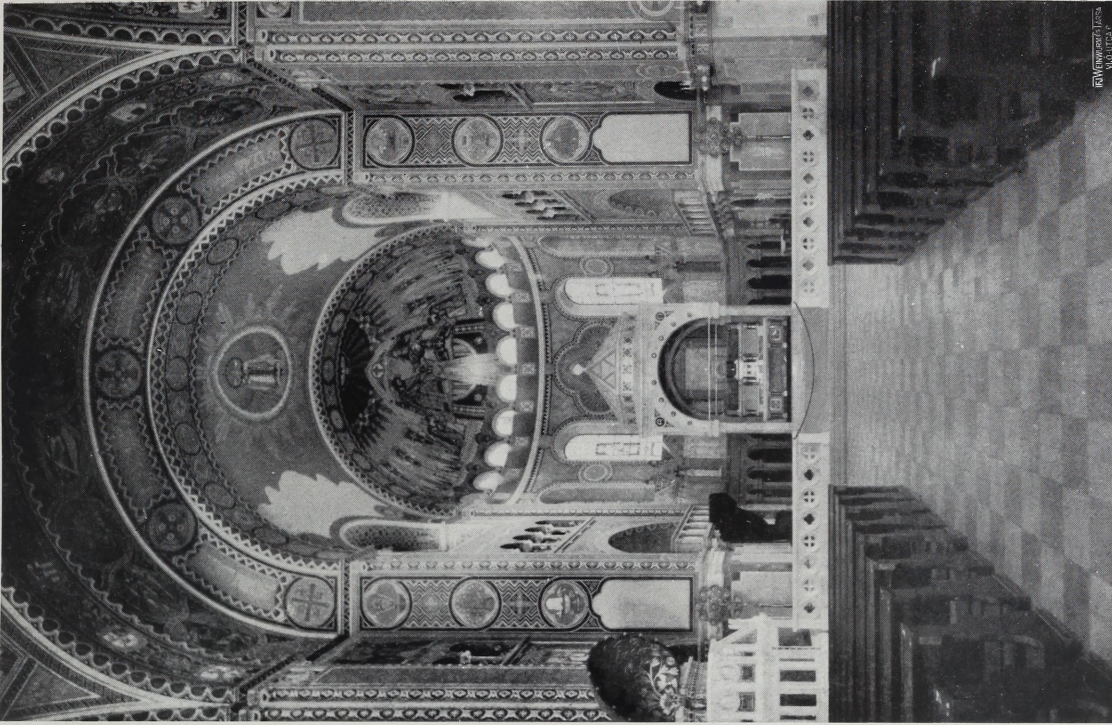
Rerrich Béla : A püspöki palota kápolnája, Leszkovszky György freskóival.

Az ornamentális festés és a színes üveglak tervezője Leszkovszky György. A festés kivitelezője Beszédes Ottó és László, a színes üveglakot Kopp Ferenc készítette. — Béla Rerrich : Die Kapelle des bischöflichen Palais. Die Fresken, ferner die Entwürfe der ornamentalen Wandmalerei und des farbigen Fensters von Georg Leszkovszky. Ausführung der Wandmalerei von Otto und Ladislaus Beszédes, die des farbigen Fensters von Franz Kopp. — Béla Rerrich : Chapel of the Bishop's palace with the frescoes of George Leszkovszky. The ornamental decorations and coloured window designed also by George Leszkovszky. Paintings accomplished by Ottó and László Beszédes; the work of the coloured-window was carried out by Ferenc Kopp.

Ohmann Béla: Körösi-Csoma Sándor emléke.

— Béla Ohmann: Denkmal des Alexander Körösi-Csoma. — Alexander Körösi-Csoma memorial by Béla Ohmann.

Foerk Ernő: A szegedi fogadalmi templom. Fent: Részlet a templom belsejéből. Lent: A fogadalmi templom lát-
 képe. — Ernst Foerk: Die Votivkirche von Szeged. Oben: Partie aus dem Kircheninnern. Unten: Ansicht der Kirche.
 — Ernest Foerk: The Votive-church in Szeged. Above: Inner part of the church. Below: View of the church.

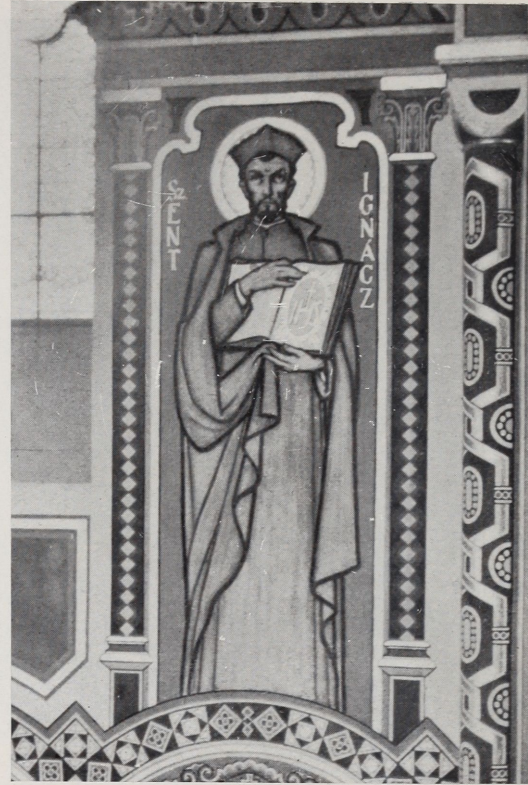

Foerk Ernő: A szegedi fogadalmi templom.

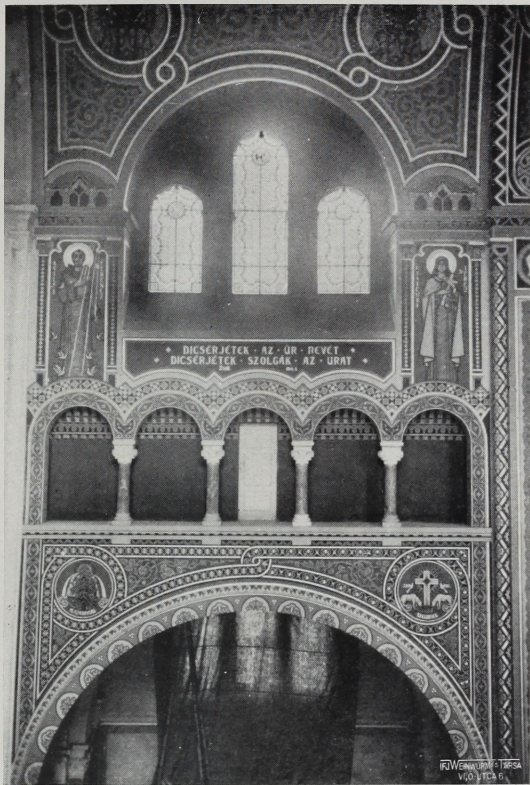
Fent: Oszlopíó. Foerk Ernő terve alapján mintázta Tóth István. Lent balra: A templom kapuzata. Lent jobbra: Részlet a templom belsejéből. A díszítő festés Beszédes Ottó és László munkája. — Ernst Foerk: Die Votivkirche von Szeged. Oben: Kapitell, Entwurf von Ernst Foerk, modelliert von Stephan Tóth. Unten links: Portal der Kirche. Unten rechts: Partie aus dem Kircheninnern. Die ornamentale Wandmalerei von Otto und Ladislaus Beszédes. — Ernest Foerk: The Votive-church in Szeged. Above: Capital of a column, after the design of Ernest Foerk modelled by Stephen Tóth. Left below: Entrance of the church. Right below: Inner part of the church. Ornamental paintings by Otto and László Beszédes.

Fent: Szeged város fogadalma. Tóth István reliefje. Lent: Részlet a szentély mozaikjaiból. Márton Ferenc kartonja nyomán készítette Zsellér Imre. — Oben: Stephan Tóth: »Das Gelübde der Stadt Szeged.« Relief. Unten: Detail des Mosaiks des Heiligtums. Nach einem Karton Franz Mártons, ausgeführt von Emmerich Zsellér. — Above: Relief by István Tóth. Below: Part of the mosaic in the sanctuary. Made after the cartoon of Ferenc Márton by Imre Zsellér.

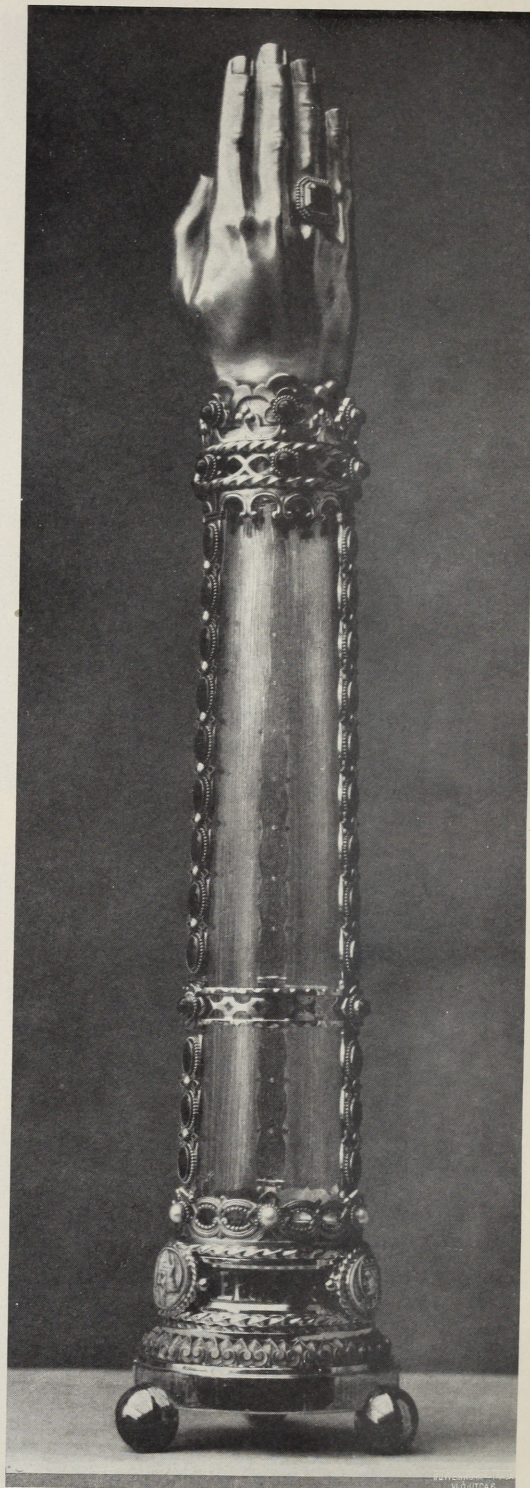

Fent balra: Assisi Szent Ferenc. Fent jobbra: Szent Ignác. Márton Ferenc falfestményei.
 Lent: Prudentia. Muhits Sándor falfestménye. — Oben links: Der hl. Franz von Assisi. Oben rechts: Der hl. Ignaz.
 Fresken von Franz Márton. Unten: Alexander Muhits: »Prudentia«, Wandgemälde. — Left above: Saint Francis of Assisi. Right
 above: Saint Ignatius of Loyola. Mural paintings by Ferenc Márton. Below: Prudentia. Mural painting by Alexander Muhits.

Fent: Falfestésrészletek.

A figurális rész balra Muhits Sándortól, jobbra Márton Ferentől. Az ornamentális részeket Beszédés Ottó és László festették. Lent: Temperantia. Muhits Sándor falfestménye. — Oben: Details aus der Wandmalerei, der figurale Teil links von Alexander Muhits, rechts von Franz Márton, die ornamentalen Teile von Otto und Ladislaus Beszédés. Unten: Alexander Muhits: »Temperantia«, Wandgemälde. — Above: Parts of mural paintings. Left by Alexander Muhits, right by Ferenc Márton. Ornamental paintings by Otto and László Beszédés, Below: Temperantia, Mural painting by Alexander Muhits.

Tarján Oszkár: Bronzkandeláber
 és ereklyetartó. — Oskar Tarján: Bronzekandelaber und Reliquienbehälter. — Oscar Tarján: Bronze candelabrum and shrine.

fantáziája, mindenütt az épületek rendeltetésével összefüggő, azt jellemző megoldások. Öröm megállapítani, hogy a praktikum mint párosult artiztikummal, a rideg észmunka a szív melegével. A díszek nem az épület lényegétől független hozzáadások, hanem legnagyobb részben a szükségletekből származnak. Még a szobrász, aki a legfüggetlenebb feladatokat hajtotta végre, ő is szellemben, stílusban teljesen az épület karakteréhez igazodik. Sőt figurális művészetét tulajdonképpen iparművészeti feladatoknak állítja a szolgálatába. Két zászlótartó-szobor tanuskodik erről kitűnően. Ime, feladatoknak, művészeteknek az az egysége és egyenrangúsága, amely a régi, stílustermelő századokban volt mindennapos. Faragott kő, esiszolt márvány, kovácsoltvas, égetett és mázas cserép, fa, festés, színes üveg az építész vezetése alatt mind egy nagy, színes orkeszternek egyéni hangszere.

Magától Rerrich Bélától származik a legtöbb iparművészeti feladat tervezői megoldása. Ő adta az iparosok kezébe a rajzokat, amelyek után az artiztikus munka elkészülhetett. Csak **O h m a n n** Béla szobrász és **L e s z k o v s z k y** György festő tölthetett be önállóan tervezői feladatot is, az előbbi az épület dekoratív plasztikai díszében, a homlokzat szobraiban, az égetett mázas domborművekben, az utóbbi pedig a püspöki kápolna festői díszítésében. Különösen Ohmann találta el az épület stílusával való harmóniát. Archaikus kifejező nyelvében nincs keresettség. Őszinte és artiztikus. Leszkovszkynak a püspöki kápolna díszítésében viszont a kazettás mennyezet sikerült jól. Tőle való az üvegablak terve is.

Rerrich Béla már az épületek falazásánál is művészi változatosságra törekedett. A klinker és a nyers vörös téglát ötletes rakása, vegyítése, a hézagok különböző kezelése, sőt a téglák faragása által a homlokzatokon igen szép felületi hatásokat ért el. Szinte sikerült neki hamisítás nélkül itt-ott elérni a régi műemlékek patináját. Ehhez járul még a téglaloltozás és az egyéb fődémek változatossága is. Különösen az árkádokban és az épületek előtereiben nyilatkozik meg artiztikusan ez a figyelmes, gondos munka. Ezek az előterek nemesak a téglafalazás, hanem a térkomponálás szempontjából is az épületkomplexum legsikerültebb részletei közé tartoznak. Egyik-másik a régi római vagy ó-keresztény kultusz-helyiségek hangulatát juttatja eszünkbe. Éppígy középkori jellegű a románkori torony alatt

lévő keresztelőkápolna kovácsoltvaskapuja, az **É l e t k a p u j a**, melyet Rerrich Béla rajza alapján **B i l l e J á n o s** (Szeged) készítette. A négyzetekbe komponált jelek az élet nevezetes mozzanatait szimbolizálják. Hagyománytisztelettel párosult ötletek nyilvánulnak az épületek különböző kapuiból is. Az árkádokba vezető rácsos kapu, a püspöki palota, a szeminárium, a gyógyszerészeti intézet ajtója mind egymástól eltérő megoldással lepnek meg. Viszont teljesen modern szellem hatja át az egyetemi gyógyszerészetet, az officinát, vagy az egyetemi épületek emeletére vezető lépcsők kiképzését, vasrácsait.

A legnagyobb iparművészeti feladat elé Rerrich Bélát azonban a püspöki palota interieurjei állították. Előcsarnokokat, lépcsőházat és különböző termeket kellett itt az előkelő tartózkodás és úri kényelem jegyében megterveznie. Különösen az előcsarnokok és a lépcsőház kiképzése sikerült jól. Úgy térhatás, mint a részletek megoldása szempontjából itt igazán művészi alkotott. A márvány, fém, üveg, fa, aranyozott téglák és a fehér fal együttese fölött modern szellem uralkodik, bár egyes motívumokban Rerrich régi hagyományokat dolgozott föl. A püspöki dolgozószoba kényelmes eleganciájával, a szalón romantikus rokokójával és az ebédlő barátságos egyszerűségével árulja el a jó ízlést. Viszont igazi ó-keresztény puritánság hatja át a szemináriumi kápolna belsejét. Szerencsés harmóniáját azonban nem szabad megzavarni oda nem való szentképekkel.

A szegedi Templom-tér épületeivel Rerrich Béla megmutatta, hogy nálunk is lehet korszerűen és művészi építkezni. Az iparosmesterek pedig, akik vezetése alatt dolgoztak, mind kedvvel és ambícióval váltották valóra terveit. **T h é k** Endre, **S e e n g e r** Béla, **F o r r e i d e r** Béla budapesti, **B i l l e J á n o s**, **K ó n y a J á n o s**, **K o e s i s** Ferenc, **L e n g y e l** Lőrinc, **S z o l e s á n y i** és **T a k á c s**, **E r d é l y i** és **B r e u e r**, végül **C z i g l e r** Arnold szegedi cégek valóban kitűnő munkát végeztek.

De a szegedi Templom-tér építkezésével kapcsolatban nem szabad megfeledkezni arról a férfiről sem, akinek agyában az egésznek gondolata megszületett és akit a gyönyörű eredményekért annyi méltatlan kritika ért. A volt kultuszminiszter, **K l e b e l s b e r g** Kunó gróf azonban nyugodt lehet. Az utókor igazolni fogja őt, mint ahogyan már most is tapsolnak neki azok, akik tisztelik a jövőbelátó, értékes munkát.

YBL ERVIN